

ПОВОДОМ 30 ГОДИНА ДОМА КУЛТУРЕ У НОВОЈ ВАРОШИ

КУЋА И ГОСТ

Специјално за „Савиндан“ пише: Рале Дамјановић

Пре 30 година, 8.2.1969., у уводнику НИН-а (ондашњи велики новински формат) Милош Јефтић написао је текст: „Празник у Новој Вароши“, објављујући њиме отварање дома културе у овом граду. Тај празник, ево, траје 30 година. Дом културе је учинио да Нова Варош буде **варош**. Да буде и **нова**.

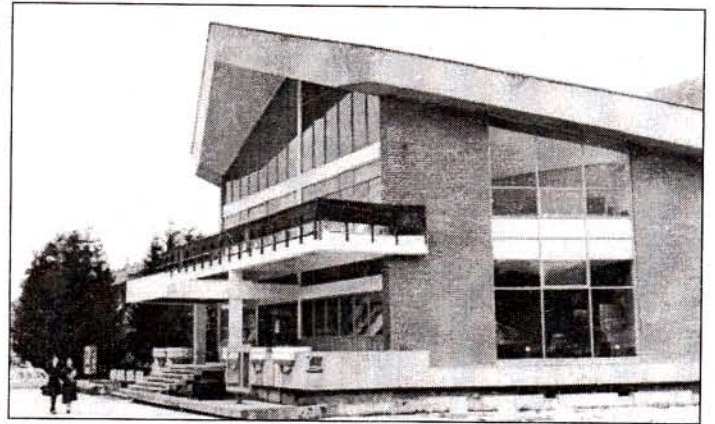
Дом културе у Новој Вароши је значио више него било која друга културна установа у неком другом граду.

Нова Варош је град са највише пријатеља из света културе и уметности. Нико у том граду није „гостовао“ а да не постане Гост, род рођени, члан породице. Укућанин. Нико одатле није одлазио равнодушан. Кад је поново долазио, као да се *враћао*. Кући. Том нашем првом кућу у свету. Не узимамо случајно баш овај архетипски симбол. „Кућа нам пружа најтоплије уточиште; пре но што је бачен у свет, човек бива положен у колевку куће, у кући се најлепше сањари, без ње би човек био расуто биће“. Зато је право име за дом културе кућа. Или: Кућа културе. Баш то име му пристаје. Свак је овде дочекиван као фамилија, као „посланик божији“. Свак је испраћен како ваља, уз поздраве и жеље за срећна пута.

Дом културе Нова Варош је добитник „Вукове награде“. И дан данас је нејасно није ли дому културе „припала“ награда која је, уствари, намењена, тадашњем и легендарном директору Перу Мандићу. Са ове даљине гледано, рекло би се да јесте. Вук је био један. И Пера Мандић је један. Дом културе је кућа, домаћинска, пуна дарова, која дочекује и испраћа домаћински. Али је установа културе, а за такве установе треба смислити неку врло важну награду. Вук је браздао кроз нашу заосталост и неукост углавном сам. Вукова награда би требало да се додељује пре свега појединцима. Али не „заслужним“. И њима је потребна нека друга награда. Вукова награда треба да се додељује онима који иду Вуковим трагом, који чине вуковско дело. Пера Мандић је баш тај. А зна се шта је и како је Вук радио. Сејао је „чисто и здраво сјеме“. Ишао главом напред „само не би ли се други лакше усудио“ и говорио да „макар како ми добро и паметно радили, опет ће нешто остати и за потомство, али зашто да остављамо за потомство оно што смо дужни ми данас чинити“. У Новој Вароши се никада није дангубило. Као што се не дангуби у својој кући. Са јединственом визијом коју давно исписаје Пол Елијар: „Кад се врхунци нашег неба споје, /Моја ће кућа имати кров“, каже славни песник.

Хоће ли се то икада догодити? Ко зна колико ће још уметност изржати у судару са стварношћу, коју оплемењује! Није се много променило од праисторије до данас у односу стварности и уметности. Племена су ратовала, отимала се за бољи плен, а неки су „ратници“ цртали призоре из лова и рата по зидовима пећине, или певали и играли. Племена и данас ратују, а ми то описујемо и цртамо по овој космичкој пећини. Но, моћ је у рукама племенских поглавица и врача, а не оних који пишу књиге или се баве културом. И зато поново исто питање: Колико ће још уметност издржати?

У Дому културе Нова Варош нису се за ових 30 година обазирани на политичка времена и невремена. Сејали су зрно културе. Право је да годинама жању размахнули плод, који ће нас превести својим гранама у нови век. Култура је наша једина шанса. Европа нас је упознала кроз културу и уметност. Кроз „историју у песми“, како наглашава Леополд Ранке, аутор „Српске револуције“. „Хронике Срба, то су њихове народне песме“, каже грчки писац Теодор Велијанитис... Гетеовско отварање тог српског духовног простора био је трајни импулс нашем при-

Дом културе је учинио да Нова Варош буде и варош и нова суству у светској култури. Предавања Адама Мицкијевича у Паризу 1841., одјекнула су у Европи као догађај изузетног значаја. (На првом предавању присуствовали су Виктор Иго, Сент-Бев, Жорж Сандова, Шопен, уз наше људе и стипендисте из Србије.) Шта данас чинимо да свет упозна нашу уметност и културу, све што смо некада дали свету и што дајемо и данас. Нема сумње да тај посао треба увек обнављати, јер долазе нове генерације и затичу нас нови облици комуникације, као што је интернет, који нам је сам Бог послао. Јер смо и расејани по свету и помало неорганизовани, а и без новца, који је за тај посао неопходан. Визија коју имамо темељи на кућама културе као што је ова у Новој Вароши. Која није једина, али је јединствена. Са добрим темељима. Коју су правили добри мајстори. А далеко је још до крова. Посла има те има...

Нећемо у овим слављеничким данима говорити о свему ономе што се свило у недрима и у крилу нововарошког Дома културе. То нека набрајају хроничари. Подсетићемо на анегдоту која на најлепши начин потврђује да је у сваком времену и по сваком невремену овде била мисао о култури, о томе да је потребно „издвајати“ за културу, да недостаје културни динар. А овде је културни динар велик. Актери анегдоте су Пера Мандић, директор Дома културе, који је стално **тражио** и Тика Љујић, директор Лимских електрана, који је стално **давао**.

Беше тешка киша. Пера Мандић стоји под тремом Дома културе, а Тика Љујић претрчава гологлав по киши низбрдо, па зећи да се не оклизне. „Тико, Тико, ево ти кишобран“, довикује му Мандић. „Само ти пошаљи Радничком савету захтев на новац, биће то у реду“, одговара Љујић у брзини.

Срећан празник, господо од културе.

НАША ЧЕСТИТКА

Господину Добрилу Аранитовићу, професору

Народна библиотека, Шабац

Поштовани професоре,

У име нашег бројног чланства и још бројније читалачке јубилејске најсрдачније Вам честитамо заслужени добитник републичке библиотекарске награде „Стијан Новаковић“ за 1998. годину.

То су и очекивали љубитељи књиге и писане речи из Вашеј завичаја - Рашке области који најбоље знају колико је и како је један сирастивени библиотеграф неуморно штрајао по оној културној баштини.

Милешевски културни клуб „Свети Сава“ и Редакција ревије „Савиндан“, Пријелоље

СЛОБОДАРСКИ ВРЕМЕПЛОВ

ПРИЈЕПОЉСКИ ГАЗИМЕСТАН

(„Две срећине бораца Прве Шумадијске бригаде изгинуло је у Пријепољској бици...“ - запис са бронзане спомен-плоче!)

На четвордецембарском мостобрану у кањону Лима, између врлетних стрмени Соколице и Градине, улазећи с југа у Пријепоље, одиграла се пре 55 година једна од најтежих и најтрагичнијих битака вођених за слободу овог народа у оном другом светском, антифашистичком рату. То је наш Термопилски кланац, наш полимски Газиместан. И крајпуташки, витешки белег и војног пораза и моралне победе!

Ту су прошле јесени у камене зидине разрушене болнице угравирани бронзани спискови бесмртника! Као да је са Соколице слетело јато соколова и ту пало у вечност и незаборав! Бројимо око 450

имена бораца из редова више партизанских и регуларних и позадинских јединица. А још има и безимених, незнатих јунака! Сви несобично жртвоваше своју младост у борби против подивљале Хитлерове солдатеске. И би то на прагу зиме и истеку ратне 1943. године.

Свако ово метално име и презиме сведочиће пред будућим нараштајима и пред бездушном „хашком волументом“ шта је овај слободарски народ, овај Немањин и Лазарев сој и овај Савин рашки и милешевски крај био у својој мукотрпној косовској збљи и легенди. И ко је када и од кога бранио цивилизовану Европу и са оне варварске, азијске и са њене европске, фашизиране стране! И ко је увек био на страни слободе и демократије у бурним временима владавине великих и угледних америчких државника Вилсона и Рузвелта у првој половини овог века!

Почетак „металних“ спискова

Упркос томе данашња силна Америка се према свом провереном и најоданијем савезнику ужасно неправедно понаша држећи Србији омчу око врата и туткајући на њу све њене душмане! Такву моралну хипокризију и посрнуће историја не памти! Шта да у овом трену кажемо сем оно: Бог се јавио, шта дочекасмо?! За добро нам враћају зло! Па какви су то „шампиони демократије“ и нови Поредковићи? Њихова етика се најбоље види у огледалу стихова једне српске епске песме, коју је и велики Немац Гете цитирао:

*Кад је било војну војеваши,
ђе си браће Краљевићу Марко,
а када је шићар дијелиши,
одакле си незнана делијо...*

П.С. Знамо за јадац: Господин Интерес не познаје ни Госпођу Правду, ни њену рођену сестру Истину. Између њега и њих љубави нема!

Милорад Веруовић

Четврти децембар 1998: величанствен комеморативни скуп преживелих бораца и народа на легендарном разбојишту...

КАДА СУ НАД СРБИЈОМ ВИСИЛЕ РАКЕТЕ

*Ја Пињо, раб Божји,
са срцем раћара,
из свој шићара
повредио ни мрава,
па отиш ми глава
на тласу Најто канћара-
Србо-мејна Најто ракети.*

*Шта ће тек за Милешеву
и Белој Анђела,
Усиње Богородице и Соћане,*

*Студеницу, Раваницу, Жичу,
иша за Високе Дечане.*

*Шта за мајку Јевросиму,
зусле и песму,
Мирослављево јеванђеље,
Врачар и Светиога Саву,
иша за Десанку и Бајку...*

*Како ћеће, господо, Теслу,
а да нисте Нијазару,
како Андрића, а нисте Нобела,*

*како Вука и Бранка,
а не Гејша и Грима?
Како ће ваше ракете
колевку и деићњи плач,
а да нисте своје деиће!*

*Шта би, господо, за вас
данас рекао Арчибалд Рајс!
Шта ћеш ти једнога дана
рећи својој деци, господине Солана!?*

Путница Пајин Пињо

ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА ОД ПРОБОЈА СОЛУНСКОГ ФРОНТА И УЗ ГОДИШЊИЦУ СМРТИ СЛАВНОГ СРПСКОГ ВОЈВОДЕ

ШТА ЈЕ СЛУТИО ЖИВОЈИН МИШИЋ?

Овогодишњег 20. јануара, на Јованџан, навршило се 78 година од смрти најславнијег српског војводе Живојина Мишића, легенде ослободилачких ратова Србије с краја прошлог и почетком овог века. Издахнуо је то прохладног зимског јутра у санаторијуму на београдском Врачару најталентованији генерал Србије. Отишао је у вечност човек који је до задњег животног трена био оптерећен зебњом и забринутошћу за судбину свог прометејског народа чију Голготу је као ретко ко дубоко доживљавао и разумевао и био опхрван бригом за његову будућност. Зато се уз сваку годишњицу смрти Живојина Мишића сваком Србину јавља питање: „Шта би на све ово данас рекао славни војсковођа?“ Данас, као и онда када је Србија трпела и трпи притиске и свакојаке неправде великих сила.

На притисак ондашњих светских моћника да се Србија уједини са „вековним непријатељима српског народа“, крајем 1918. године, престолонаследник Александар Карађорђевић је тим поводом пред генералима говорио о великој помоћи и признањима која су тада дата Србији кроз разноврсна обећања од савезника. На то је војвода Живојин Мишић болно уздахнуо:

- Не дао Бог, Ваше височанство, да ја дочекам да са српским народом тумарам балканском помрчином тражећи обећано, а не спомињући изгубљено...

КОМАНДАНТ И ВОЈСКА

У предаху између две борбе, између жеља и могућности, стварности и маште, наде и њених, често горких плодова, Живојин Мишић је говорио да српска војска базира на слободарском духу српског народа и да је српски војник „вазда бранећи кућу и гроб“, научио да иде „у ратове, као у сватове“. Надао се да ће непријатеља, после пораза, схватити да се морају клонити оних „што су свишли без големог мрети јада“.

Мишић је сматрао и увек подвлачио својим официрима да „онај командант који за једну операцију два пута врши мобилизацију и више од два пута товари комордијска кола слаб је командант“. Рат се мора водити домаћински. Чим се изврши мобилизација, људство одмах упућивати на фронт. Ако се мобилизација отегне, онда оружје зарђа, занос спласне, снага изветри, а новац се потроши. Ако се пак, операције отегну, државна благајна то неће моћи поднети.

Обременен бригом за отаџбину и српски народ, на плећима и у својој души је горко осетио и искусио политичка и политикантска надметања, трвења и надгорњавања „прозуклих“ политичара. Зато ће у својим предавањима на Вишој школи војне академије која је касније проширио и преточио

у уџбеник „Стратегија“ о питању односа војске и политике записати следеће:

- Држава треба да уклони официре и војску од сваке политике и сваког учешћа у политичким догађајима земље, ако мисли да они обоје остану на висини свога великог позива. Српски официр и српски војник треба да знају само за једну политику а то је ослобођење и уједињење Српства и ван те идеје за њих не треба да има друге политике...

Имао је обичај да, као професор после тема из предмета **Стратегија** на крају часа захвали слушаоцима на пажњи уз понеку опаску попут ове: „Плашљив бежи назад, кукавица не иде напред, плашљив се не брани, кукавица не напада. Не треба очекивати ни отпор од плашљивог, ни подршку од кукавице“.

После Колубарске битке, која је ушла у све уџбенике који се баве изучавањем војне вештине и изучава се у свим војним академијама у свету под називом „**Напад у неповољним условима**“ Живојин Мишић је побрао сва признања која једном војсковођи могу доделити народ и отаџбина. И огорчени противници и преживели непријатељски генерали и војници безрезервно су му одали признање за умешност у командовању а посебно за испољену хуманост према заробљеницима без обзира на њихове монструозне злочине учињене у Мачви и другим српским крајевима. Клањајући се победничкој Србији и Мишићу као „личности број један“ тог времена чешћки књижевник **Егон Ервин Киш** који је за време Колубарске битке био каплар у 11. пуку аустроугарске 9. дивизије, записаће следеће:

- Тек у Србији 1914. године схватио сам да је љубав према слободи малих народа јача сила од насиља великих и моћних. Тек сам овде схватио Штаббријана да неумитна сила-воља савлађује све, а да је слабост силе што верује само у силу...

Није марио за противнике који су му, пре или после, одали дужно поштовање и признање. Ни за непријатеље који су кад је најтеже, најмучније и најболније желели да буде у њиховим редовима. Једино је био покоран Србији и на стражи њене слободе, правде и истине остао стражар без смене, до последњег даха. Такође није волео да му неко буде „потчињен“ и „посилни“. За њих је увек имао времена да на „ти“ разговарају о сетви и жетви, о шљивама и њивама, о удаји и женидби. Када га је на лечењу у Ници 1920. године затекао како чисти чизме енглески официр није могао да се уздржи од изненађења:

- Зар Ви, војводе, чистите Ваше чизме?!

Војвода Живојин Мишић

- Да, ја чистим своје, а чије Ви чистите...
- одговорио је Мишић

ЧАСНО ИМЕ

Исцрпљен тешком и напорном војничком службом у ратовима и нагризан болешћу није стигао да заврши књигу „**Моје успомене**“. Са високом температуром смештен је у болеснички кревет. Тог прохладног и мразовитог јованџанског јутра, у последњим откуцајима срца и издасањима душе, у његовим сувим, кошчатим и изнемоглим шакама беласале су се нежне и топле, препуне љубави и топлине за њега, Лујзине руке. Погледао је њу и децу и тихо прозборио: „**Опростите што одлазим, а ништа вам не остављам. Ама баш ништа сем једно часно име!**“ А затим се, пун оптимизма и вере, ревносно „вратио“ својим војничким дужностима и последњим дахом изговорио: „**Општа ситуација повољна! Непријатељ одступа на свим правцима!**“

Када је пред Други светски рат, с љубављу и непреболем, Лујза Мишић, 1941. године на годишњицу Живојинове смрти дошла на његов гроб, затекла је војводу Петра Бојовића, који је борећи се са ветром заклањао себе и упаљену свећу старим, изношеним и искрзаним војничким шињелом. Ороноу, изнемогао и прозебао у похабаним војничким цокулама, дошао је да на гробу друга и саборца, ратника и сапатника заплаче над Србијом:

- Политичари и шпијуни Лујза, копају гроб Србији. Лопови је оглодали до коске. А рат!? Само што није... Мени се у последње време мотају у глави Живојинове речи кад ме је у Мионици, рањеног и болесног, заменио и уносио у кола. Кажем ја њему: „Живојине, шта дочекасмо?! А он ће мени: „Упамти Бојовићу! Нема рата у Србији који војници нису добили, ни мира који политичари неће изгубити!“

Приредио: М. Живојиновић

ЧИЊЕНИЦЕ ГОВОРЕ

ЧИСТА СРПСКА КРВ

Велику родољубиву потврду и признање добио је од Србије војвода Живојин Мишић чак пуних двадесет година после смрти. Било је то 5. децембра 1941. године. Тог дана Немци су у овој земљи извршили први ваздушни десант на Равну Гору са циљем да ухвате живог четничког команданта Дражу Михаиловића у чијем се Штабу налазио Мишићев син, мајор бивше краљевске војске Александар Мишић. Спречавајући Немце да остваре тај циљ мајор Мишић је својом одећом и обућом успешно имитирао Дражу и тако му омогућио да утекне. Себе је жртвовао стварајући привид код Немаца да су ухватили устаничког пуковника. И када су мајора Мишића извели на саслушање пред немачког команданта у Горњем Милановцу и кад се ту обистинило да заробљеник није Дража Михаиловић, већ мајор Александар Мишић, син славног војводе, немачки командант је прекорно рекао:

- Зар Ви, господине Мишићу, као син чувеног српског војводе да се борите против Немачке кад добро знате да је Ваша рођена мајка Лујза била чистокрвна Немаца и да у Вашим венама тече бар половина германске крви?

- Не, господине обер-лајтанте, ова половина моје крви коју Ви помињете отекла је из мојих вена далеке 1914. године на Колубари где сам као српски поручник био тешко рањен у борби са Швабама. Оно што је остало и што у мени данас тече је чиста српска крв... - одговори је гордо Александар Мишић.

Тај одговор непокорника био је пресудан да изгуби живот. Немци су га одмах стрељали.

РАПОРТ КРАЉУ
АЛЕКСАНДРУ

Пре 80 година, одмах после уједињења и стварања Југославије, Хрвати су покушали да се издвоје из заједнице и створе своју по-

Павелићев вампир из Хишлеровој гроба: Песничка илустрација Добрице Ерића 1995. године

себну државу. То је навело краља Александра да у марту 1919. године пошаље војводу Живојина Мишића да обиђе Загреб, Карловац, Госпић, Глину, Сисак, Вараждин, Сушак и Огулин и на лицу места види какво је стварно расположење тог народа. Војвода Мишић је месецима непосредно разговарао са око две хиљаде људи из свих друштвених слојева Хрватске. По повратку у Београд реферисао је краљу Александру дословно овим речима:

- Из свега што сам чуо и видео, ја сам дубоко жаљиво што смо се ми на силу Бога обмањивали некаквом идејом братства и заједнице... Сви они једно мисле, то је свет за себе, ма са каквим предлогом да се појавиш, ствар је пропала. Ништа се неће моћи учинити. То нису људи на чију се реч може ослонити. То је најодвратнија фукара на свету, која се не може залазити ничим што би јој се понудило... (И конкретно предложио краљу да пусти Хрвате нек створе своју државу!)

На краљеву примедбу да је тешко повући границе са Хрватима и да ће их, ако оду из југословенске заједнице, Италија оберучке прихватити, војвода Мишић је рекао:

- Нека им је са срећом! Нека се Италијани са Хрватима усреће. Ја сам дубоко уверен, Ваше Височанство, да се ми њима нећемо усрећити... Ти су људи, сви одреда прозирни као чаша: незајажљиви и у толикој мери лажни и дволични, да сумњам да на кугли земаљској има већих подлаца, превараната и саможивих људи... Не заборавите, Височанство, моје речи. Ако вако не поступите, сигуран сам да ћете се љуто кајати!

Како данас, наврх 80 година, коментари- сати ове речи видовитог војводе?!

ВОЈВОДОДА
МЕЂУ СВОЈИМА

(„Бе је зрно клицу замешнуло“ - Њеџош)

Силазе и брда, брежуљци, гајеви, са изворима...

џде је њоникао њеишић и чобан, војсковођа славни; силазе и окуљљају се сељани и чаршија,

да виде војничину са Куманова, Колубаре и Цера...

Прилазе Злајтарци, Злајиборци и задивљени, делију са Дрине и бојева солунских заљедајући:

бркове и чело, сџас, око орловско... њосџоље на ком се уздигао - на лиџици соко!

А он, њоносан и џорд, са свој њиједесџала џледа на Злајтар родни...

Увац и Вају, Висораван њеиштерску снајпрећи... завичајном сеџом обузеџом.

Тренуџак оџкривања сеџоменика на Видовдан 1997. године

Планино и завичају, Србијо, и мајко и мила земљо, чувај дар и усџомену и џоклони се, роде слаџки, сенима узвишеним!

Ѓџо џе војводо, оџеџи међу својима, на месџу рођењем нико м џредодређеним, а које си Ти, џодвизима јуначким, џред џоџоџицама већ заслужио и изабрао часно.

Одвећ џоносни су Мишевићи Твоји, јер су дали војника - једноџ међу чеџворцом иџо их домовина има... џа џе и џрадић џод Злајтар - џланином одавно већ дозивао и џриммо на џруди својски.

Радуј се и џи, џланино висока, нек и Лим одјекне а дочује и Милешева... Сџиџао је Пеџар Бојовић у Нову Варош завичајним сунцем обасјан!

Боривоје Јелић

ЖЕНЕ У ОСЛОБОДИЛАЧКИМ РАТОВИМА

МИЛЕШЕВСКА ХЕРОИНА

У Историјском архиву у Ужицу међу неколико личних архивских фондова налазе се и списи Рајке (Раје) Дивац, једине жене болничарке у првом светском рату из милешевског краја и једне од првих стручних учитељица у златиборском округу. Педантно сложени документи дају интересантну слику о необичном животном путу ове жене. Њен отац **Павле Дивац** побегао је у Ужице из села Ивања, код Пријепоља, пошто је са братом **Станишом**, оцем **Недељка Дивца**, превео преко Санцака за Црну Гору проту **Милана Ђурића** из Ужица и **Рајка Тајсића** из Пухова у Драгачеву, после ивањданског атентата.

После завршене радничке школе у Ужицу Рајка је завршила и женску стручну школу у Београду 1910. године и запослила се у једној београдској официјерској задрузи. Становала је са братом Рајком, студентом, који се већ бавио издавачком делатношћу. Издао је књигу „Елеозор“ и још неке. Рајко је 1914. године отишао у рат, а у јесен 1915. године погинуо на бугарском фронту у Косачићу. На сачуваној Војничкој дописној карти од 27. марта 1915. године коју му пише његов пријатељ са студија **Света Живковић** и саветује га: „**Чувај се Рајко, јер пред тобом стоји велика будућност!**“, налази се тужна адреса: **Редову I чете, II баталиона, IV пука I позива Рајку Дивцу, Петрово Село, (или где се нађе)**. Тако је то било у том ратном кошмару - „**где се нађе**“ - и ако се нађе!

Не зна се да ли је ова војнички сажето писана дописна карта „нашла“ редова Рајка Дивца, али ју је његова сестра Рајка сачувала као најдражу успомену на брата, пред којим је, како му је на њој написао пријатељ Живковић, стајала „**велика будућност**“.

Српски војници - Рајкина браћа

Рајка Дивац је братову смрт доживела као свету обавезу да настави његов пут родољубља. И постала је, како стоји у аутентичним архивским документима, активни учесник „**оба ослободилачка рата**“. Када је требало бранити родну грудну Рајка је стала у борбени строј српске војске на Дрини, у којој се, као официр налазио и њен брат од стрица професор **Недељко Дивац**. Као болничарка превијала је рањенике са Цера, Гучева, Колубаре, указивала хитну помоћ изнемоглим ратницима кроз албанску голготу, оплакивала „**плаву гробницу**“ на Крфу и Ви-

ду, радовала се победама на Солунском фронту... Увек је, како смо чули од неких њених познаника, српске војнике сматрала својом браћом!

У извештајима и оцењивачким листовима школских надзорника за Рајку - Рају Дивац стоје најласкавије оцене. Посебно се истиче њен предан рад у Црвеном крсту и другим хуманитарним организацијама. Период немачке окупације 1941-1945. године провела је у Ужицу у тешким материјалним приликама, али није прихватила понуду фашиста да за њих кроји и шије.

Приликом пензионисања нове власти су показале несхватљиво „**тврд**“ однос према овој хероини пореклом из милешевског краја. Више архивских докумената говоре да је она доказивала свој радни стаж са жељом да коригује мали износ личне пензије. Такав однос према Рајки је проистакао из чињенице што је њен брат од стрица, Недељко Дивац, одбио комунистима и понуђену министарску фотелју и катедру на универзитету и није прихватио, као природњак, шарлатанске теорије руског биолога Лисјенка. А Рајка је свог брата, професора Недељка Дивца, много волела. То се добро види из једног архивског документа где проф. **Благоје Живковић** пише:

- Док је била ученица и радница у Београду Рајка је била веома блиска са својим братом од стрица, професором Недељком Дивцом. Становала је са братом Рајком одмах до Радничког дома на Славији. Ту у њеном стану студент **Синиша Станковић**, будући професор универзитета и академик (првак у биологији) одржао је концерт на флаути да би себи купио пантолоне...

Нека и овај мали запис о великој жени-родољубу у поводу 80-годишњице пробоја Солунског фронта буде још једна бистра, савинданска кап у нашој непресушној реци Слободарки.

Раденко Дивац

ЕСЕЈ

ПРАХ

(Посвећено Солунцима)

Света је земља.

Света је земља у коју укапа крв праоца, оца и сина, очева наших и поста путоказ за поникнућа. Светлоказ за сванућа. Света је земља чије кржаве реке колевке љуљају, а путевима просуте кости шире миомир цветајућих пупољака лозе њихове. Света је земља чијим небесима, плавим и црним, севају мачеви Бошка и Богдана, прекрсте их Дамјан и Давид да посвете непосустале, незалутале, преостале. Када у црноградносним облацима зајауче сивило, уста демона разјапе чељусти над Тобом, Ти их Моћна Земља посепш Светим Прахом гробова очева, што уходише у утробу Твоју, као посвећеници Теби и нама. Где? У Светој Моћној Земљи просветљеној прошлошћу посвећеном, прекривеном данима где се зна љубав, човек, гроб. И, ничу, попоље, њихају се, миришу, постају вечноцветајући.

Памтимо дубље у прошлости од светосилника, свезналица, светомучитеља, светодржаца. Знамо где расту палме, где царује кукољ,

знам и где клија посвећено зрно корена мојих. Слушам да гробови туку светлошћу повамирене авети, туку светињом и светлошћу светосавља. Подижу нас! Светли земља где су палили и крали кости да би, плачући над њима, савест од грехова испирали. Света је земља где је горио Врачар, где светли сада, где пламти поглед милешевски, васкрсава Давидовица, блиста Грачаница и, на Трону, што се ближи небеском, Он, вековечан, миродушан, поредбожан: Хиландар, све зидано срцем, појено душом, поливено вином из свете чаше, обојено надом, чувано вером. Светле и цветају до Видовдана, од Видовдана до Овогдана, до васкрснућа.

Срећна је земља.

Срећна је земља где се испод размирисале лепе руке у загрљај укрштају, где се речима развија латица руже, пупољак на будућност мирише, на прошлост личи. Тамо где ветар у коси гнездо љубави прави па колевка у њој заискри, а из ње два онебљена зрна бисера разбијају помрачину. Срећна је земља где музика пали тишину вечери, где плач новорођених осветли храмове да би помиловани погледом Белог Анђела Милешевског, напојени водама студеничким, нахрањени духом светосавским, понешени крилима израслим из круна Немањихких. Срећна је земља у којој колевке не чамују већ их под Божије Руке стављају и њих даровима Његовим пуне, где се на крилима мајки Ју-

говића не одмара рука, већ руком коса милује, очи очима расмеју.

Света је срећна и моћна земља.

Света је срећна и моћна земља где на гробовима освештаним расте вечноцветајуће дрво, а род његов сија до сунца, звезда, до нада, осмеха, до таме. Тако расијан и расмејан осрећи све путеве, све очи, уста и речи, а љубав из срца у срце усађује. Где из корена пупоље брезе, разелене се и растрепере па око свог белог тела посавијају борове, показујући им где, и на камену, уз надгробље расту цветови црвени од росе, окићени мирисом душа расејаних по потоцима, ветровима, у пламену, праху и светлошћу.

Нека се поникли на колевке наслоне, руке им моћне постану, нека из очију семе љубави просипају да у срцима цвета, нека човечност ниче: време је, давно је посејана.

Однекуд дође ветар.

Однекуд дође ветар, а мирише на душу. Руке нанесе, а миришу на крв. Из гробова засија светлост, а замириша на дан. Нека косу замрси и замирише на нас и у очи наше прах свети од кога не сузе, небо оплави бојом гробља и колевки. Помиришите светлост земље и миришаће на освешћеност. Погледајте гобове и угледаћете њихове осмехе којима колевке њишу. Осећа се да негде поред њих ниче њихово посејано срце.

Јелена Ј. Рвовић

ПОСЛЕ ДВОГОДИШЊЕ ОБНОВЕ ПРОШЛЕ ЈЕСЕНИ У ГРОБНИЦАМА КОД БРОДАРЕВА ОСВЕШТАНА ЦРКВА МАНАСТИРА ДАВИДОВИЦА

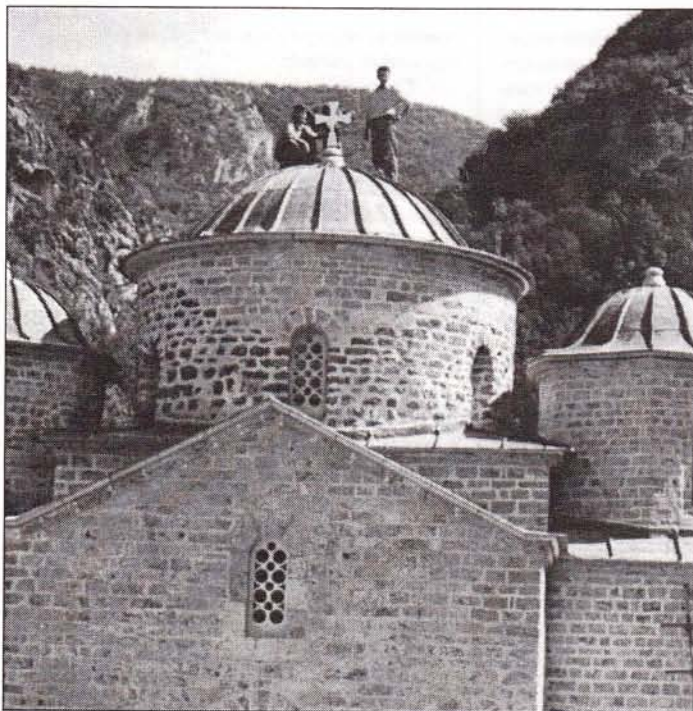
ВРАЋЕН СЈАЈ ХРАМУ МОНАХА ДАВИДА

Његова светост патријарх српски г. Павле освештао је прошле године, уочи Мале Госпојине, у Гробницама код Бродарева, обновљену цркву манастира Давидовица. Патријарх Павле је у обновљеном храму служио свету архијерејску литургију, у саслужењу митрополита дабробосанског г. Николаја и свештенства Епархије милешевске, и уз пој богослова из Србиња. У присуству великог броја верника, грађана, представника привредног, политичког и културног живота на народној свечаности у Гробницама, уз беседу патријарха Павла, говорили су и Стеван Пурић, председник СО-е Пријеполје, Раде Бегенишић, помоћник министра културе Републике Србије и академик Петар Влаховић, председник Одбора за обнову Давидовице.

Мало је ко од присутних на свечаности приређеној у Давидовици 16. јуна 1996. године поводом званичног почетка радова, очекивао да ће за само две године из цркве у рушевинама нићи монументални храм. Давидовицу је изградио монах Давид, син Вуканов а унук Стефана Немање 1281. године. Његова задужбина је разорена и опустошена у време велике сеобе Срба под патријархом Арсенијем III Чарнојевићем. После више од 300 година овај драгуљ на „светим водама Лима“ заблестао је, у новом руху, старим сјајем.

О значају манастира за српски народ кроз његову историју у Давидовици је, након свете архијерејске литургије, у пригодној беседи говорио патријарх Павле.

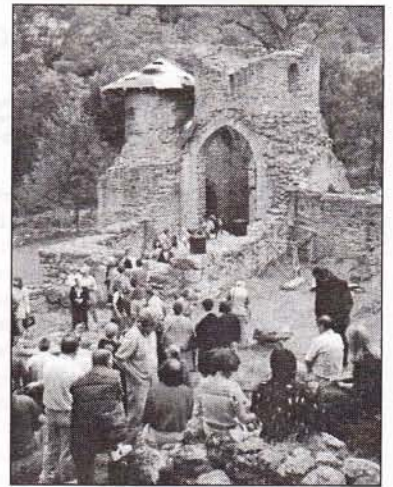
- Сећамо се оне народне песме како се сабрала господа хришћанска код бијеле цркве Грачанице. Па постављају питања светоме Сави - „куд се деде цар Немање благо?“ И он оправдава оца и каже: Није бабо расковао благо само на

Неимар храма Миливоје Пушица уграђује поклањени крст у централној куполи храма

надаке и на буздоване и добријем коњима у растове, већ је бабо поарчио благо на три славна српска манастира. Па набраја: **бјел Вилиндар насред Горе Свете, Студеницу у Влаху староме и Милешевку на Херцеговини.**

Осталога што претече блага, остало је благо потрошио све градећи по калу калдрме, зидајућ по водама ћуприје и дјелећи кљасту и слијепу. Градећи задужбине Немања их је подигао из љубави према

Давидовица у рушевинама пре две године (снимио: Филип Куркић)

ФОТО-ЗАПИС О ОБНОВИ

Патријарх Павле разгледа фото - изложбу „Обнова Давидовице“

Поводом завршетка грађевинских радова на обнови Давидовице у пријеполском Музеју је отворена изложба фотографија о њеној обнови. Фотографије, као неми, али веродостојни сведоци, пропатили су ново ницање Давидове задужбине - од симболично уграђеног првог комада сиге у оронули храм 16. јуна 1996. године до сјаја крстова на цркви, освешћених септембра прошле године.

- Нека је Богу на славу, цркви на корист а свима нама на спасење - рекао је патријарх Павле отварајући изложбу у Музеју. Он се дуже времена задржао у разгледању ове фото-документарне поставке.

Богу, а ово друго из љубави према ближњим, испуњавајући тако две Христове заповести о љубави и дужности према Богу и о љубави и дужности према ближњима. То је свакако знао и кнез Давид који је подигао овај свети манастир и који смо, ево, тако дивно обновили. Урадили смо то уз помоћ Министарства за културу а разуме се и уз помоћ осталих људи добре воље, поготово директора Пушице и осталих службеника Музеја у Пријеполу. Пред нама су, по речи Христовој,

два пута. Онај тесни и тесна врата што воде у живот вечни и онај широки који у пропас води. Којим ћемо путем поћи и на која врата ући зависи од нас, рекао је на крају беседе у обновљеном храму патријарх Павле.

Најзаслужнији што је обнову Давидовице пратила пуна материјална потпора Министарства културе Србије јесте помоћник министра **Раде Бегенишић**. Говорећи на народној свечаности у Гробницама Бегенишић је, између осталог, истакао:

- Увек је била велика одговорност зборити са прагова манастира и црква. Одатле су видици најдужи. Ми у Министарству покушавамо да препознамо задатак наше генерације како да сачувамо континуитет српске културе и духовности. У Давидовици смо препознали један такав задатак. И данас то прослављамо, на нашу и вашу радост. Уверавам вас са овог светог места да, бар кад су у питању споменици културе, можете бити сигурни да наша национална линија од Хилан-

Задужбинари - Гробничани са заступавима и крстивима стижу на освећење обновљене Давидовице

Дочекали и њај радосни дан: са око 90 година живота - Рафаило Пушица, Јаџлика Пушица и Слободан Боџдановић на освећењу Давидовице. (Бака Јаџлика, имењака оне митске стварице из романа „Рашка земља Расција“ која у Чарнојевића сеоби медијира о биолошком ојстиванку свој народа, а ствари брка Слободан Боџдановић, као да својим и именом и презименом исказује историјску судбину српског рода, појмомствива ејског Јуз-Боџдана)

дара до Сент Андреје чврсто стоји. Том мозаику богатства наслеђа данас смо додали још један драгуљ, Давидовицу.

Након званичног дела духовног и световног програма, под сјајем освећених крстова Давидовице, у Гробницама је,

КУМАНИЦА - СЛЕДЕЋА СТАНИЦА

Тек што је за допринос обнови Давидовице из руку патријарха Павла примио Орден Светог Саве првог реда директор пријеполског Музеја **Славољуб Пушица** добио је из Министарства културе Србије нови „радни налог“. Под његовим руководством ове године почеће обнова и манастира Куманице. За овај посао стигао је благослов и Српске православне цркве са потписом патријарха српског и администратора Епархије милешевске г. Павла.

уочи Мале Госпојине, настало народно весеље и отворено ново поглавље овог села које ће, у многоме, „исписивати“ обновљена црква.

У Давидовицу је, током обнове, уграђено 300 кубика сиве, 120 квадрата каменог патоса, пуно бетона, челика и олова. Највише труда и љубави. „У знак захвалности за несребично залагање и уложени труд у обнови Давидовице“ патријарх Павле је **Славољубу Пушици** уручио највише признање Српске православне цркве - Орден Светог Саве првог реда. Граматом СПЦ одликован је **Раде Бегенишић**, а чином протонамесника јереј Драган Станишић, секретар Епархије милешевске.

У зидове обновљене Давидовице уклесана су и имена бројних радника, приложника и задужбинара: мајстора **Миливоја Пушице** и **Милана Радуловића**, надзорног архитекте **Вељка Вучковића**, житеља села Гробнице који су даривали

Барјактир од манастира Брзаве Крстио Бубања са групом чланова Милешевског културног клуба „Свети Сава“ на освећењу Давидовице

крст на централној куполи цркве, братстава Ракоњаца и Пушица који приложише позлаћене крстове на два параклиса...

Над обновом храма бдили су и сви монаси Давидовице. Манастир је имао велико братство. Приликом антрополошких истраживања која су пратила грађевинске радове пронађено је 170 скелета који потичу још из 13. века, па све до пре стотинак година. Иако порушена, Давидовица није била без монаха. Сада обновљени храм чека монахе.

Милан Р. Цмиљановић

ОСВЈЕЋЕЊЕ ШЉЕМЕНА ОБНОВЉЕНОГ МАНАСТИРА У ЂУРЂЕВИЋА ТАРИ

СВЈЕДОЧАНСТВО НАШЕГ ИМЕНА

Пише: Милорад Јокшић

Тшина тарског кањона, ниже великог моста, поново је проговорила светим звуком. У храму Светог Архангела Михаила, који је подигнут на старим темељима, ускоро ће зазвонити црквена звона. На Илиндан ове године ово мјесто било је стјециште масе грађана. Похрлили су са разних страна Тарани, Косаничани, Премћанци, Дурмиторци, Пљевљаци, Дробњаци, Ускоци, Шаранци, Мојковчани, Херцеговци, Колашинци да посјете то обитавалиште светог духа, на десној обали Таре. Тог дана имао је посебан разлог за толико масовно присуство грађана. Његова светост патријарх Српски господин Павле са свештенством Српске православне цркве освјештао је шљеме манастира. Тако је то мјесто, разапето између зеленила вирова ријеке Таре и небеског плаветнила, гдје су у прошлости ходили само вуци и хајдучи и гдје је природни мир реметио само гром и барут, поново постало састајалиште народа.

Свечаност којој су присуствовали и министар вјера проф. др Слободан Томовић и министар културе Будимир Дубак, почела је црквеном литургијом коју је служио Његова светост патријарх Српски господин Павле са свештенством Милешевске епархије. Потом се свечаном скупу обратио Мишо Лековић, члан Одбора за обнову Манастира и изразио добродошлицу и захвалност поглавару Српске православне цркве, коме бreme година, велика жега и дуг пут нијесу били смећња да дође у наш крај, на свето мјесто у кањону Таре и да својом светошћу озрачи нов здање на средњовјековним темељима. Лековић је изразио захвалност свим присутним овом светом чину а посебно онима који се несебично заложиле да обновљени манастир стигне до шљемена. - Подизањем шљемена ближи смо небу и Богу, па нека нам је срећан и запамћен овај историјски дан - рекао је Лековић. Потом се присутнима обратио Његова светост патријарх Српски господин Павле:

- Ево се скуписмо да прославимо овај дан, овај празник и обнову светог манастира св. Архангела Михаила, увек са свешћу шта су за наше претке значили ови храмови који су подизали, који нас подсећају да су не само земаљски него да су и небески, да са земље стремимо царству Божијем и свему ономе што је свето и честито.

У нашем народу, на тешком балканском путу, на коме је било доста мука, Српска православна црква значила је снагу која је давала моћ да се на том путу тешкоћа али и части издржи до краја. Било је у историји тешких ситуација кад се морало бјежати и кад је једино спасење било у цркви, тој Божијој грађевини и установи сина Божијег.

Наш народ на челу са својим црквеним великодостојницима, који га никада нијесу остављали у највећим невољама, увијек је знао ко је и шта је, био је свјестан своје вјере и свог поријекла. То је укоријењено у његовој традицији из које се прослијеђује трајна порука за све оне што долазе и који је неће заборавити.

То је благослов Божији и благослов св. Саве, и светог Василија Острошког и светог Петра Цетињског. Амин Боже, амин роду моме - завршне су ријечи бесједе Његове светости патријарха српског господина Павла.

Обраћајући се Његовој светости патријарху Српске православне цркве и високим достојанственицима Српске православне цркве и угледном сабору министар вјера Црне Горе проф. др Слободан Томовић је рекао:

- Окупили смо се на овом светом мјесту, светом што се на њему подиже свети храм, светом што је дом светог Илије, светом што је међу нама свети патријарх да увелича наше славље. Наши славни владоци из средњег вијека знали су гдје ће подићи цркве и манастире. Подизали су их свуда гдје су то прилике дозвољавале, у долинама ријека Лима, Таре, Мораче и на свим просторима гдје живимо. Подизали су их на скровитим мјестима гдје су се могли заштитити од туђина и освајача, гдје су могли монаси и свештена лица заштитити и на миру књиге писати, књиге црквене и православне преписивати као што је случај на овом светом мјесту. Овдје је била скриптарница, овдје су биле књиге, овдје је била култура тог доба. Уствари, права култура јесте култура с тијелом повезана, с

Његова Свешћосћ патријарх Павле на освјећењу манастира у Ђурђевића Тари

Богом повезана, с односом према Богу повезана. Праве књиге културе и права здања вреднују се тим колико се однос с Богом успоставља, и са свим слободама и са моралним чиниоцима који узвисује народни дух. Овдје одавнина обитавала свети дух и у рушевинама Господ није дозволио да он нестане већ је преко својих потомака дао знак да се овдје народ окупља, да Бога слави и да му се моли, да учвршћује своју вјеру и своје битисање.

Да није било манастира не би било ни нашег имена ни помена, ни наше писмености, државе и културе. Ови свети храмови сачуваји су нас, и ако Бог да сачуваће нас и у будућности. Ми смо покољење које обнавља све оно на чему се темељи наша велика култура уз све тешкоће па чак и неке трагичне моменте. Овај народ се овдје окупио да молбом Богу и светом Архангелу Михаилу, који је био слава наших средњовјековних владара, оставе поруке новим покољењима да ови величанствени сабори никада не престану. Нека нам свима помогне Бог и свети Архангел Михаилу, нашем роду и нашем народу. На овакве величанствене саборе узвратиће нам на добро, срећу и успон свих нас - рекао је министар вјера проф. др Слободан Томовић.

У име Одбора за обнову манастира Светог Архангела Михаила и у име народа пљеваљског и дурмиторског краја поглавару Српске православне цркве и све присутне поздравио је др Јован Новосел, човјек који је своју лљкарску професију оплеменио и импресивним напором и вољом на обнови овог храма и који је у многоме заслужан што је манастир стигао до шљемена.

Др Новосел изразио је задовољство и дубоку захвалност Његовој светости патријарху Српске православне цркве господину Павлу и том приликом подсетио да је у овом манастиру дуго радила преписивачка школа у 15., 16. и 17. вијеку. Овдје је 20 година прије Косовске битке, према сачуваним подацима, боравило свештенство из Свете Горе и писало књиге. Године 1852. манастир је посјетио руски путописац Гилфердинг и том приликом понио са собом вриједне књиге и Влада Црне Горе тражи да се те књиге врате, а оне се сада чувају у Петровграду.

Ове крајеве, истакао је др Новосел, током историје посјетили су архиепископ СПЦ св. Сава, што је остало урезано у историју, традицију и предање овог краја, другу посјету учинио је почетком 17. вијека (највјероватније 1605. године) Пећки патријарх Калиник, гдје је писао једну своју књигу - молитвеник, Српски патријарх Варнава, који је родом из Пљеваља, долазио је у ове крајеве, потом патријарх Гаврило Дожић 1939. године када је освјештао мост на Тари, затим патријарх Герман а прије четири године патријарх Павле освјештао је цркву на Кршу и сада своју другу посјету овим крајевима обиљежио освјештењем шљемена овог храма светог Архангела Михаила.

Др Новосел изразио је захвалност свима који су својим ангажовањем и прилозима учинили да овај манастир израсте до шљемена: Руднику угља и другим предузећима из пљеваљске, жабаљачке и осталих општина, као и бројним грађанима. Наизмјерну помоћ за обнову овог манастира, рекао је др Новосел, дала је Влада Црне Горе, при чему је посебно разумијевање показао тадашњи предсједник Владе Мило Букановић, чија је помоћ била драгоцјена. Овај велики сабор настављен је народним весељем са нескривеном жељом да ће сви наредни сабори на овом мјесту бити праћени црквеним звоном манастира која неће умукнути док је имена и помена народа овог краја.

Споменичко наслеђе

СМИСАО РЕКОНСТРУКЦИЈЕ МОНАСТИРА УВЦА

Пише: Драгиша Милосављевић,
директор Музеја Ужице

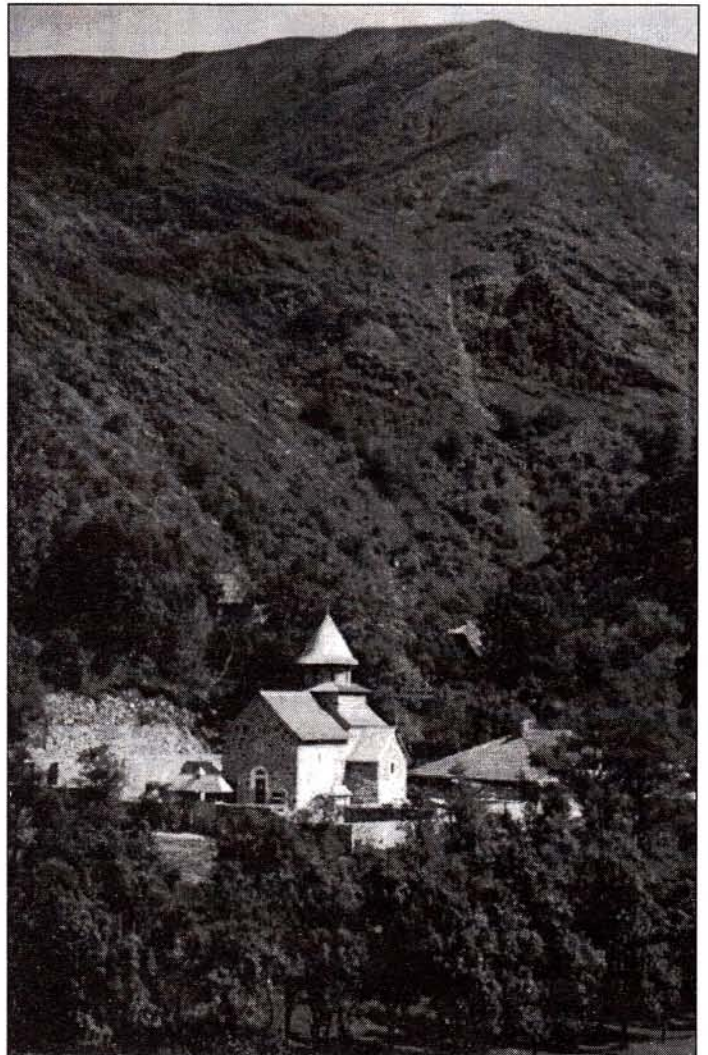
Археолошко-истраживачким и конзерваторско-реставраторским радовима на манастирском комплексу Увац, надамо се, започиње једно ново поглавље у служби обнове споменичког наслеђа код нас. Наиме, први пут из гомиле камена и шипрага, после пуна три века, васкрснуо је православни духовни стожер као чудесно сведочанство огромне градитељске снаге једног етноса у најтежем периоду своје историје. Радови који још увек трају, као и научна сазнања која из ових истраживања долазе, непобитно ће потврдити тезу о потреби целовите, а не фрагментарне реконструкције порушених цркава и манастира. Дакле, могућности градње и обнове које ова наша техничко-технолошка ера пружа, нису ни изблиза у корелацији са трагичним временима у којима су градили наши преци. Ипак, градње и обнове, тада, пре више векова, као и данас, упућују на пуноћу избора. Смиао и вредност људског живљења.

Формирање православног храма увек је стварање једног света и космоса у малом. То по себи значи да грађевина ма како скромна била мора испуњавати бројне, често строге услове. Ти принципи произилазе из природе православног светилишта, односно његове теолошке улоге, у којој су сви захтеви обједињени у један: обликовање простора који представља јединство света и богочовека. Суштина света и богочовека садржи се у идеји храма. Другим речима, смиао храма истоветан је са смислом човека. То је икона човека и света. Храм није само место где се дух ствара, већ и простор где се дух открива.

Градитељско искуство православног света а посебно цркве Светог Саве нису само велелепни храмови већ и богомоље примерене материјалним условима одређене епохе... Као нигде, православни храм код Срба значио је почетак, успон и крај. Он је представљао основни смиао људске егзистенције. Тамо где се могао ломити колач на урвинама и рушевинама црква православље је у потпуности сачувана. Оно је нестајало само у подручјима и местима где није било цркве, свештеника и калуђера. Тамо где није било богомоље племена су се селила, одлазила даље, трагајући за мање угроженим просторима где ће храмови бити трајнији а њихов живот смисленији. Уствари у теолошко-филозофском смислу православни храм представља освећено место. Простор где је вршена евхаристија и откривена света литургијска тајна. То је реалност храма и највиши ступањ у хијерархији источноправославне цркве. Место које и после рушења јесте извор духовности јер се дух и даље производи. Шта, дакле, представљају и шта су представљали срушени храмови у српској прошлости? Није ли наша културна историја садржана у градњи и обнови порушених или оштећених храмова? Коначно, да ли су порушена светилишта освећена места или су то само археолошки локалитети?

Манастир Увац (поглед са истока)

У врлетима Злајибора: Манастир Увац (поглед са југозапада)

Средњовековни манастир Увац подигнут на граничном подручју Србије и босанске државе, морао је имати значајну улогу у минулим епохама. Ако се прихвати концепт да је манастир Вувац (Увац) можда био та „црква Јања у Влаху Староме“, позната из еписке народне меморије, о чему иначе има писаних трагова, као једна од десет најпознатијих задужбина Немањића, онда је и културна улога овог стожера у прошлости морала бити неупоредиво већа.

Извори о манастиру Увац изузетно су оскудни и у несразмери са стварним стањем и окружењем овог светилишта. Тако је сам манастирски комплекс импозантно урбанистичко решење са свим помоћним зградама, водоводом, конацима, опасан бедемом, са узорном економијом која је овом манастиру обезбеђивала значајан извор прихода, као и могућност проширења и реконструкције.

Крајем 17. века дошло је до рушења манастира Увца и до прекида целокупног живота у његовој околини. А циљ рушитеља је и био не само физичко уништење храма, већ и нестанак живота у његовом окружењу. То је био и пут уклањања културних и духовних трагова са одређених простора. Тако се и догодило да је усуд манастира Увца са собом понео и део историјске меморије читавог краја која није нигде записана. А народна меморија у нашој прошлости је дуго била једини извор историјских података...

Смиао реконструкције манастира Увца, као и многих заборављених храмова јесте у успостављању нарушене духовне равнотеже једног народа који је врло лако прешао и прелази преко многих запустелих и у шуму обраслих светилишта, трагајући за узорима страног, туђег културног и духовног израза. Као да не постоји свест о томе да су принципи савремености у непосредној и нераскидивој вези са елементима културне традиције и националне историје. Тај прекинути континуитет мора се нужно успоставити као могућност свеколике духовне егзистенције и будућности.

У ПОВОДУ

СВЕТОСАВСКИМ ПУТЕМ ДО СПАСЕЊА

(Слово проф. др Чедомира Лучића, научног савјетника Историјског института Црне Горе из Подгорице на промоцији „Савиндана“ у Пријепољу)

Поштована светосавска браћо рашко-косовског поднебесја, које је и главна спона Српства, пошто касно добих ревију, од синоћ нешто срочих па ми не запишите у гријех ако будем мисаоно замуцкивао.

Размишљајући како да пред овако уваженим Немањића потомцима проговорим пар ријечи о годишњаку „Савиндан“ оте ми се поглед на поднаслов „Ревизија за српску духовну обнову“ а онда се мисли, у питања преточене, почеше ројити.

Зашто баш „обнова“? Ко нам је то затирао дух, окивао расуђивање, одузимао вјеру? - Јесмо ли себи самима криви?

Да ли смо и колико на светосавском путу или лутамо зачараним путањама разних омамљивих (кадкад и сатанских) идеологија? Је ли нам овај вијек почетак краја или крај почетка? Хоћемо ли претопити у неки бјелосвјетски амалгам, преселити и ово мало племените крви и Растковог побожног духа у зачин неког другог, материјализованог, народа или васкрснути успавану славу (нашом кривицом попаучале) прошлости?

Јесмо ли уклети или благословени народ? Воде ли нас и даље лажни умишљаји или нам је Господ предвидио мјесто изабраног народа па нас злуради сатана непрестано искушава?

Дијеле ли нас то изнова неки наши великаши за којима хрлимо не разликујући јесу ли домановићевске вође - слепци или несхваћени визионари? „Ил’ је ђаво или су мађије или нешто горе од обоје?“ што би Његош рекао.

У том чудном халуцинирању уочавамо само тамновилаетска привиђења, хвата нас параноидни страх, замрзавају се погледи, леди душа. Срљамо путем без повратка као и многи народи током историје.

Заиста, „шта ће с нама бити до пошљетка?“ што би пјесник рекао.

Да ли нам се отварају богојављенска небеса? Имамо ли избавитеља или „препунисмо мјешину гријеха“?

Како дати одговор? Гдје су кључи наше колијевке и нашега гроба?

Поучимо се на прошлости, отријезнимо у садашњости, обновимо душу своју, упознајмо себе саме, вратимо светосавско човекољубље и праведност да би одбранили будућност.

Будимо небески народ чија дјела свијет мијењају. Поносимо се што смо Срби јер Србин никад није било лако бити.

У доба кад је свети Сава просвјетљавао и просвећивао на његов Хиландар надираху Сарацени па се одбрани, на народ му, неписмени бронзоглави, звани Германи па и то прође.

И домаће расколе (вјечну српску болест) млади монах залијечи. Србија ојача и у вакту силног цара Душана водећа европска сила постаде. Срба је било пет милиона. Таман колико Енглеза, али с разликом што су могли дићи полумилионску, а далеко способнију војску.

Но, док се други све више обједињаваху, Срби моћно царство „раздробеше“, те тако за чељусти азијатских скитница припремише.

А да остасмо сложни и разложни још данас би били водећи народ Европе, на три мора излазили и у културни центар свијета се убрајали.

Али, авај, куку нама („Куку и леле“, вели Матија) што имасмо не одржасмо.

Док је Светитељ завађену браћу над очиним моштима мирио нас његове мошти не моглоше помирити. Ни у Милешеву гдје други Хиландар изниче, ни на Врачару гдје му прах по српским земљама вјетрови распухаше.

Једни се потурчише, други поарбанашише, трећи германизираше, многи полацманише за шаџицу млетачких дуката, а није мали број ни оних што у мађароне пређоше или се некуд у свијет истопише.

Поред свега овај вијек дочекаше они који не затираху своје корјене и поред припадности другим вјероисповијестима. Неки отворено наглашаваху да су исламизирани Срби (као Меша Селимовић) или до скоро (као Исо Калач) али остадоше ријетки у самоосвешћивању.

Напротив, нови таласи од иновјераца друге нације измишлише. Ето, кажу да сад постоје и Бошњаци.

Зашто се чудити кад се и ово мало истовјерних Срба расточи под утицајем интернационалних блудника који крст заповестише продајући вјеру за вечеру. Чак и географске одреднице за измишљање нових народа узеше.

У предтитовском вакту Црногорац би био неопростиво увријеђен ако би му се рекло да није Србин. Данас је то, најжалост, код неких обрнуто.

А ко су Македонци него Срби које Вукова језичка реформа није обухватила јер су тада били под Турцима. Чији су манастири него српски, а и силни Душан тамо се царем прогласи.

Зар српска Далмација полако не утања у море ватиканско?

Сад нас је Србе бар лако пребројити. Бројчано нас је мање него прије два столећа. Многи у расејању, од другог кољења, већ своју матицу заборављају.

Ако желимо опстати једино се морамо вратити истински крсту и светосављу. Остваримо ли духовно јединство, ма гдје били, објединићемо и територије. Није никад значајан број колико сој. А наш, немањићки, има светородну лозу и богољудске везе.

Први смо на свијету по светомученицима који рајска насеља украсише. На наша гробља најбљештавије луче падају. „И у срећи и несрећи нико од нас нема већи“ кликоваше некада пјесник Никола Петровић.

Збиља, среће нам вазда фали, а несреће имамо на претек. Могли би бити њени први извозници али то не чинимо. Некако као да нам је омилила. Одвише је својатамо. Бојимо се нестаће је. Стално је производимо. Такмичимо се ко ће је више имати, па и туђу призивамо. Лакше нам је и без љеба него без „зла домаћега“. Видимо да је зло али забадава. Наше па га титоримо.

Не треба нам се даље присјећати од овог вијека. Од Принциповог пуцња, кад изгледаше да ће нас нестати. Ипак се заваравамо. Наш главни нестанак није први свјетски рат, иако у њему сваки пети гробну тишину потражи.

Наше тихо умирање је Краљевина од три тијеста. Умјесто да се над својим крсним љебом Богу молимо, присусмо му ватиканске мекиње које наше племе затроваше.

Признасмо за браћу оне што нас са Швабама драговољно убијаху. И оне што се у њихов „цвијет“ претворише.

А ко то учини? - Карађорђеви потомци!

Александар који аманет „хероја тополскога“ - Црнога Ђорђија, погази. Њега што, „диже народ, крсти земљу и варварске ланце сруши, из мртвијех Срба дозва, дуну живот српској души“, како ловћенски мислилац еповаше.

Тада (1918.) се помијешаше „овце с курјацима“ и земља постаде коминтерновско плодиште.

Други рат је само други чин крваве драме, друго полу-вријеме нашег затирања, кад се (уз сва зла) и сами почесмо „крвнички гонити, један другом вадит' очи живе“. Једне јама нашим тијелима други напунише, друге заслијепљена браћа под крвавим петокрачким знамењем припунише.

А пјесма се орила: „Петокрака сва у крви, носио је Тито први“. И идоше Срби за њим мимо икога на бијелом свијету. А и он, Непоменик, је то користио мимо икога.

До краја 1942. године Срби и нијесу знали ко је тај Тито, а срљали су за њим. Срљали и гинули. Њемце по налогу му изазивали те ови за једнога по сто Срба убијали.

Уразумљени Срби Краљевске војске тумачаху да ријеч Тито значи скраћеницу за „Тајну интернационалну терористичку организацију“, али све је било узалуд.

Некад швапски војник што је у српску нејач пушку окретао постаде „симбол“ народа који на светог Саву заборави.

Свјетски пробисвијет, агент Коминтерне, КГБ-а и Стаљина, масон 16-ог реда и миљеник великог мас-мајстора Черчила (са преко 70 лажних имена) а уз то тајни преговарач са Њемцима и сарадник на ликвидацији Дражиних јединица, вођаше фанатизоване и заведене да ратују на српским теренима и да братску крв проливају.

Четрдесетак година иза тога клели су се њиме замамљени Срби да неће скренути с његова пута. Покушавали су на разне начине да (тада називаном „највећем сину“) живот продуже.

Колико је српске дјеце пијенуло што су им крв исисавали да је њему (ради подмладе) убризгају. Но, вријеме чини своје. И његов крај дође.

Успавано Српство поче да се буди, а светитељ Сава призива. Тек се заче духовна обнова а нова несрећа (или можда казна Божија) Србе притиште и рашчеречи.

Сад смо на новом духовном почетку. Испаштамо за своја сагрешенија кад смо се крста лако одрицали.

Мало нас је али смо моћни ако светог Саву и Господа у помоћ призовемо и искрено на том путу истрајемо.

Жури се нама а жури нашим зломисаоницима.

„Геранија је давно почела“ рекао би Матија, али не заборавимо пред циљем да смо и једни и други. Светитељ је са нама али и сатана брзе тркаче има. Брзе и осионе.

„Спаса нам нема, али нећемо пропасти“, поручиваше Пашић кад из Ниша излаз тражаше.

Само дух јединства (уз заборав мрклина из прошлости) може нас спасити. Крај 20. столећа одредише наши мучитељи за крај српског духовног нестанка.

Иако смо у безизлазу излаз постоји. Кад кличемо „с љубављу светитељу Сави“ увијек нам излаз покаже.

Његови видици нама су недостижни али пут који нам кроз вјекове показује звјездано јасан.

Не заборавимо поруку владике Николаја Велимировића: „Савиндан и Видовдан два су вечита празника српска. Први нас учи путу савршеног живљења по вери, а други путу савршеног умирања за веру“. Јер, како овај вјерољубац рече, „Пут Светог Саве водио је путу косовском. Да није било славе Светог Саве не би било ни славе косовске“.

Треба ли нам се, у овом времену, угледати и на кога сем на племе Израилово. Ма гдје били у свијету своје традиције су се држали, међусобно испомагали, од духовних уљеза са стране штитили и првенствено своје животне и општекултурне интересе чували.

Двадесетак вјекова је четвороструко више од наших пет шест столећа мучеништва. Данас они имају моћног заштитника, али изнад свега, своје самопоуздање.

Наш, некад моћни брат са Истока тешко да ће и себе заштитити. Одвише калкулише и попушта, а „вудцима се не треба осмјехивати“ рече лимски пјесник Ратковић.

Али, ми имамо снагу у вјери а не у изигравању вјере. У истини а не у привиду истине, у љубави а не у претварању, у култури а не у варварству. По томе се само можемо називати народ изабрани - небески. Тако смо моћни слиједити светосавски наук и стићи до циља прије наших сваштоликих такмаца и створити безгранично царство српског ума и разума, сачувати браћу од раскола и припремити се за Христов васељенски позив свеопштег избављења.

Тиме слиједимо и аманет светог Саве да наставимо његово дјело, да се просветимо и душу просвијетлимо. Одвише је тамновала.

То не значи да на зло не треба злом одговарати ако другачије не можемо злорадише уразумити.

И тумачи божије правде кажу: „Зло чинити од зла бранећи се, ту гријеха никаквога нема“.

Зар је нови, прекодрински, вожд Караџић чинио зло ако је ухапсио обореног америчког пилота - убицу који је просипао товари смрти гасећи српска огњишта? Зар је зликовац што је задржавао (и напослетку, по несрећи, пустио) заробљене бјелосветске зликовце, који су по његовом Српству харали, помажући непријатеље крста свим и свачим, потказујући па и нападајући српска насеља.

Не, браћо из разбраћеног Српства. Он је само грешник пред својим народом што је омекшао па их ослободио. Иза тога су му тек земљу у згаришта претворили, па чак и наручивали ТВ мрежи да та рушења за своје гледаоце снима.

Данас његову главу (као Карађорђеву некад) траже. У српској земљи (и на очиглед свих) истинске родољубе хапсе и убијају. „Демократију под шлемовима“ доносе. Свуда њушкају и Србе на Србе хушкају. А зар би било тога и хашке којештарије да су Срби били сложни па се опрли и туђинске србождере у кавезу држали.

Клинтотова Америка плакаше за пилотом убицом коме нико не суди. Ко оптужује, или приговара, смиољивом прељубнику из Бијеле куће што америчке тома-хак ракете на недужне српске домове усмјери? Нико! И неће никад.

А да је слично неко учинио Јеврејима можда би се већ на електричној столици угљенисао.

Они имају национални програм који је „света“ књига за свакога. Срби га још немају. Гарашанинова се скоро и не сјећају, а духовни, који им је свети Сава сачинио не поштују колико треба.

Од празне наде среће не имаде. Још (опште гледано) српско племе „сном мртвијем спава“. 'Оће ли га пробудити Свети Сава? 'Оће сигурно кад пробудимо светосавски дух у нама. Кад обновимо његову моћну духовну творевину. Тада ће се у један звук слити сва звона српских светилишта, од светогорског до милешевског Хиландара, од цетињског манастира до Врачара и од Крке до Вардара, а душе прађевовске разиграју у звјездана јата.

Тада једино можемо „изић' пред Милоша и остале српске витезове“, како пјесник „Горског вијенца“ рече.

Одвише су дубоке ране које сами себи нанијесмо. Опростимо их једни другима јер су нам крвници „љути и опаки“.

Ревивија „Савиндан“ (уз низ других) ту је да нам помогне. Добио сам је прије један дан и знатичељно прочитао. Ту се има доста научити. Иако је тек осми број показује пуну зрелост. Успјешан је такмац многим (знатно старијим) годишњацима. Концепцијски оквири су, првенствено, будничко-васпитни. То се и очекује од образника који на духовној обнови Српства ради.

ПРОМОЦИЈА РЕВИЈЕ „САВИНДАН“ У БЕОГРАДУ

РАСПЛАМ САВАЊЕ ЛУЧЕ СРПСКЕ ДУХОВНОСТИ

У изврсној организацији Завичајног удружења Пријепољаца у Београду и у препуној сали репрезентативне публике, окупљене у „римској дворани“ градске народне библиотеке, представљен је осми број ревије „Савиндан“ у присуству **Мила Плесковића**, председника Главног одбора Милешевског културног клуба „Свети Сава“ и **Милорада Веруовића**, главног и одговорног уредника ревије. Скуп је особито поздравно присуство београдског вајара и професора факултета примењених уметности **Миодрaга Живковића**, аутора скулптуре „Светитељ Сава“ у Пријепољу. Запажено је и присуство чланства завичајних удружења Пљевљака и Златараца у Београду, као и чланова Издавачког савета и редакције ревије „Савиндан“.

О том и садржајно богатом и графички лепо обликованом броју надахнуто су говорили академик и песник **Матија Бећковић**, професор са Филозофског факултета у Београду др **Милован Митровић** и познати библиограф и публициста из Старе Рашке проф. **Добрило Аранитовић**.

- Ово је данас верујемо једина публикација у Србији која се као новина после излажења и читања не баца и не затура, већ се пажљиво чува и студиозно исчитава преко целе године, од Савиндана до Савиндана... нагласио је у својој беседи академик Матија Бећковић.

Обраћајући се овој бираној публици проф. др **Милован Митровић** је, између осталог, рекао:

Поштовани пријатељи,

Ево већ је осма година како се у светосавским данима, у светосавском крају, прегалаштвом светосавских људи, објављује „Савиндан - Ревиија за српску духовну обнову“. Сумње нема, племенити и умни људи милешевског краја створили су на овај начин у Пријепољу још једну културну институцију, можда и одличнију од свих, која по много чему већ сада далеко превазилази локални значај и показује да с правом носи своје тако поносно име и презиме. „Савиндан“ се са духовним задовољством чита и прима у свеколиком Српству - од Пријепоља, па до Америке и Аустралије, а радују му се сељаци и митрополити, радници и уметници, ђаци и професори. Ових дана сам се лично уверио колико се најновијем „Савиндану“ обрадовао Његово Преосвештенство Митрополит приморско-црногорски Амфилохије Радовић који поздравља све духовне прегаоце окупљене око ове ревије за тако нам потребну српску духовну обнову. Са очинским благословом, свима нам поручује да свако према својим људским моћима помогне да „Савиндан“ сваке године буде бо-

Публика у „римској дворани“ је срдечно поздравила председавање „Савиндана“

Академик Матија Бећковић говори на промоцији наше ревије: десно су Добрило Аранитовић, Милорад Веруовић и Миленко Дробњак, а лево водитељка програма и проф. Милован Митровић

љи и бољи, опомињући нас да се никад не деси „да спадне књига на два слова“, како се међу Србима понекад дешава.

Заиста, духовна обновa једног народа не може бити задатак само неких појединаца, само неких средина и само неких институција. Добро је што „Савиндан“ на светом задатку српске духовне обнове окупља пожртвоване и племените појединце, али би важно било да се тај круг што више и што брже шири. За почетак је добро, не само што је „Савиндан“ васкрснуо у култном милешевском крају, него и зато што су га понели прави људи у правом смеру, на светосавски начин. Такав почетак, међутим, много обавезује. Пре него што проговорим коју о појединим прилозима из овог броја, желим да изразим своје велико задовољство што сам се нашао међу вама, милешевским светосавцима, уз обећање да ћу са вама и остати, са својим скромним настојањима да се и овако чува и распламсава скоро угуљена луча српске духовности...

Црно по белом

РУПА НА ПАМЕТИ

Приликом представљања ревије „Савиндан“ у Београду питали су уредника ове публикације:

- Редовно читамо општинске новине које излазе у нашем завичају - рашкој области. Али у некима од њих нема ни речи да постоји, да излази „Савиндан“. А, он, као што видимо, излази већ девет година. Како то објаснити?

Уредник је одговорио:

- Сви који о „Савиндану“ ћуте најбоље о себи говоре. Њихово ћутање је њихова слика и њихова демократска легитимација. Ваљда мисле ако прећуткују наше постојање да ће и цео свет убедити да не постојимо. А баш тако, од када свет постоји сваки слуга верује да тине најбоље служи свог господара... Због тога је и препоручљиво и лековито прочитати нови роман Антонија Исаковића „Господар и слуге“ из кога смо и ми објавили запажен одломак у овом броју...

Вашим питањем нама се махијално намеће једна незаборавна асоцијација, од пре пола века, од оне кобне 1948. године када је у Букурешту одржано оно заседање Информбироа на коме је изопштена Југославија. Тек смо били изашли из ратног пепела, а овом народу је опет наметнут диктат, осуде, санкције и то од оног од кога се тада нико није надао. Од Стаљина, „папе“ из Кремља, „срећитеља радног народа целог човечанства“, како су га звали комунисти. А он, побио више Руса, него Хитлер! И тај тиранин је наредио да се у „матичној земљи социјализма“ и свима под његовом контролом тада штампају нове географске карте, атласи и глобуси за наставне потребе у школама у којима неће бити уцртана Југославија него ће на њеном месту стајати нека волшебна „црна рупа“. На такву глупост и пакост је реаговао наш познати песник Скендер Куленовић песмом „Збор дервиша“ коју је завршио стиховима:

- И би реко, све би реко,
није рупа на планети,
већ је рупа на памети...

СВАКО ЧИНИ НАЈВИШЕ, АКО ЧИНИ ОНО ШТО МОЖЕ

УКОРИЈЕЊЕНОСТ У РАШКУ БАШТИНУ

Говори и пише:
проф. Добрило Аранићовић

Пoштовани Старорашани, (Пријепољци, Златарци, Пљевљаци...), уважени београдски пријатељи, даме и господо,

Вечерас имамо ријетку прилику да овдје у Библиотеци града Београда, на развалинама и темељима некадашњег Сингидунума, прелистамо коју страницу и бар овлаш завиримо у наслове и поднаслове једне драгоцене ревије која нам, ево по осми пут, пристиже из древног Пријепоља. На пуних шездесет страна скромног формата, сјајне ликовне и техничке опреме, смјестило се преко стотину прилога који, овако распрострајени, подсећају на даровне понуде из некадашње шарене сопотничке торбе-обрамнице када се раздријешу пред знатижељним очима. Вриједни посленици ове ревије за српску духовну обнову, на челу са неуморним Милорадом Веруовићем, склопили су између корица ове публикације записе не само о ономе што су они, као Милешевски културни клуб „Свети Сава“ урадили између два Савиндана, већ и обиље онога што нуди жива матица народног духовног подизања на „светим водама Лима“, на читавом географском и културном залеђу Милешевске Лавре. Читаоцу се, како би народ рекао, **ограши срце** кад види усправљену Давидовицу монаха Давида Немањића у Гробницама код Бродарева, Брзаву код Бијелог Поља, освештане темеље цркве Свете Тројице у Горажду на Полици код Берана... Не бих желео да ме схватите како сам почео „са краја тањег“, да вас замарам ситницама и детаљима, јер је управо обнова ових и оваквих ћелија наше духовности које је, како рече Његош, „Земља небу подигнула“, први прави и насупрости корак ка нашој духовној усправљености и обнови без које, како у свом чланку рече Владимир Боричић, „**ниједна друга обнова неће бити успјешна**“. Лако је замислити кад ове богомоље пропоје и одјекне звук њихових звона као некад, како ће се слијегати силан народ и око њих, како ће наше село почети да се подмлађује па ће са на новим школама и црквама забијељети нове даровне кошуље попут оних у рукама старице Милане Пузовић из Сопотнице. Јер, само тим малим и сигурним закорачајима може се ширити **светосавско братомирителство** а Срби полагају и сигурно ићи оним друмом којег је умни Николај Велимировић назначио ријечима: **да се Срби обоже, сложе и умноже**. Отуда се не може довољно нахвалити одлука Уредништва Савиндана да читаве двије странице уступи светосавском подмлатку, „Савиндан за децу“, на којима су генерације у саставању имале прилику да се искажу у стиху, прози и цртежу.

Добро је познато да је светородна лоза Немањића од беранских врата до утока Лима у Дрину подигла преко седамдесет манастира и цркава, што само свједочи о значају ове ријеке и Полиња за некадашњу њихову државу у културном, привредном и саобраћајном погледу. У времену пред нама Савиндан, ће сигурни смо, јављати о новим, из трњака и обурваних зидина васкрслим храмовима, али он не заборавља ни ликове људи са овог тла незаслужено скрајнуте у заборав и обнавља у нашим душама захвалничко сјећање на њихово свеколико стваралаштво. Тако у овом броју имамо поново усправљену бронзану фигуру неумрлог Војводе Петра Бојивића, (чији је аутор г. Живковић вечерас међу нама), а који је „какве ли неправде, дуго био у засјенку којеквких аустријских каплара и „фелбаба“, дуго проглашаваних „највећим синовима наших народа и народности!“ Пуне двије странице ревија је посветила и повратку Драгише Боричића, преносећи у интегралном облику надахнут текст предговора академика Матије Бећковића његовим сабраним

књижевним радовима, као и свечаној промоцији тих радова сабраних под насловом **Испод Комова**, у Пријепољу први дан по Аранђеловудне. Духовна обнова није само грађење и подизање обореног, већ и храброст да се осјети стид због туђих гријехова па и у окајавању гријеха према овом и многим другим заслужним и умним главама које је нечија идеолошки острашћена мржња покосила. Савиндан је подсетио и на заборављено име **Владислава Веселиновића Тмуше**, драмског писца и приповиједача, на недавно преминулу градитељку и архитекту Олгу Диваца, ћерку знаменитог научног и просвјетног дјелатника Недељка Дивца. Читаву страницу посветио је младићким сјећањима Марка Симова Поповића, првог пљевљског књижевника и великог родољуба, на Малогоспојински сабор у Милешеву око 1880. године који одише ријетко присном и аутентичном атмосфером онога вакта.

И у овом броју „Савиндан“ је посветио посебне прилоге неким нашим значајним јубилејима и духовним жариштима: 800-годишњици манастира Хиландара, манастиру Сопћанима, Бурђевим Ступовима у Расу, цркви Свете Петке у Пљевљима, итд... Ту је и бриљантан есеј проф. др **Милована Митровића** који засијеца оштрим резом, продорно и аналитички у наше савремене **српске недоумице** које морамо довести „до ума“, домислити до краја ако желимо да их као зрело друштво и народ ваљано раздријешимо...

Умјесто закључка, узимам слободу за двије припомене. Познато је да су средином 15-ог вијека у Милешеву радиле двије штампарије чији су мајстори учили занат не само од цетињских и горажданских, већ и у самим Млечима. Многим њиховим рукотворима по љепоти и вјештини ни данас пара нема. Данашњи милешевски штампари, у овом броју Савиндана - који није обична новина већ се чува за потоња времена - знали су код појединих текстова и фотографија да тотално придријемају.

Није ли наша ревија, због обиља и разгранатости како тема и простора који обрађује, и богатства збивања, постала помало претијесна и дошла у опасност да нешто значајно отури? Можда би ваљало поразмислити да јој се припомогне тиме што би је у понечему одмијенио један **алманах**, на примјер под именом **БЕЛИ АНЂЕЛО**, окупио још шири круг сарадника, имао продубљенији прилаз темама, имао више комоције за есејистичке, пјесничке, прозне и научно-истраживачке прилоге. Попут других наших епархија које су се претвориле и у издавачке центре (Врање, Ниш, Вршац, Крагујевац...) и Милешевска епархија, заједно са Милешевским културним клубом „Свети Сава“, овим алманахом би придружила свој глас том хору православне духовности, глас особен и нов јер би долазио са аутентичних старорашких простора.

Потурчени Арнаутим Синан-паша описао је за свој вијек можда најразорнији зулумћарски троугао који је у стању да опише појединац зулумћар: разорио је највећу српску задужбину - Свете Арханђеле Цара Душана код Призрена - извадио из Милешевског ћивота тијело Светог Саве и спалио га - на Врачару. Све оно пустошилачко, оскврнителско у том троуглу: Призрен - Милешева - Врачар, мора се без одлагања отклањати, саширати, и све наново уздизати. Благословено је свако прегнуће с тим циљем. **Укоријењени у своју рашку баштину то Пријепољци, видјели смо и видимо, чине већ годинама - мистријом, књигом, дјелом и писаном ријечју попут нашег лијепог Савиндана**. Захвалимо им се на томе, осоколимо их у томе, припомогнимо и слиједимо свиколици: од митроносне капе, од академика до „сироте кудељнице“ коју помиње и **Душанов законик**.

Свако чини највише ако чини оно што може.

Зоран Малешић

СВЕТОСАВСКА ПЛАНИНАРСКА БЕ- СЕДА

ОД СОПОТНИЦЕ ДО СВЕТЕ ГОРЕ

Прошле године на дан Светог Саве у Сопотници је Планинарско друштво „Камена Гора“ из Пријепоља било домаћин на светосавској школској слави. У име домаћина светосавску беседу је одржао планинар инж. **Зоран Малешић** који је том приликом рекао:

- У име планинара поздрављам све госте и честитам вам школску и народну славу - Савиндан. Хвала вам на поверењу које сте нам указали да ми данас будемо домаћини. Надамо се да ћемо и убудуће тесно сарађивати на пословима и пројектима просперитета Сопотнице, посебно на очувању њених природних лепота.

Осам је година како се ви Сопотничани, први у милешевском крају, повратисте традиционалној школској слави, а трећа је година од када смо ми планинари започели изградњу планинарског дома и вама поставили комшије. Па као прави и први комшија, јер смо и дословце најближи школи, решисмо да ове године с Божијом помоћи у улози домаћина дочекамо и прославимо са вама Дан Светог Саве.

Ви сте протеклих година са овог места имали прилике да слушате биране беседнике који су говорили о Светитељу Сави и светосављу, о Сопотници и њеном јуче-данас-сутра. Захваљујући Божијој промисли и Савином делу које је вечно по трајању и бескрајно инспиративно, изнећу из те ризнице на видело нешто што је мање препознатљиво. А можда некога и навести на размишљање.

Уз молбу Господу и Светом Сави, да нам свима подари срећу и здравље, па да у светосавској слози узмемо кољиво, сломимо и поједемо славски колач и то исто дочекамо догодине са новим домаћином - обећавам вам да ћемо ми планинари ове године поћи и с Божијом помоћи попети се на врх Свете Горе Атонске путем Светог Саве, а у његову славу и част, те у знак прослављања 800-годишњице његове задужбине манастира Хиландара.

Није Свети Сава случајно изабрао Свету Гору као место где ће обући монашку ризу и започети нови живот пун телесног одрицања, поста и подвижничтва. Живописни Атос са својом дугом и тесном обалом која се на југу одмах из мора пење до висине од 2.033 метра и где се снег његових брегова меша са облацима, био је већ најславнија манастирска колонија православног света. На ово тихо место, вековима пре, кажу легенде, стигла је по Господњој упуту сама Богородица да проповеда веру свог Сина и определила га као своје пребивалиште. И на месту са кога се поново узнела на небо саграђен је први храм на Светој Гори.

А син мезимац великог жупана рашког, **Растко**, стиже на то место као осамнаестогодишњак и бојећи се да га очева потеря не врати у Рашку бива преко ноћи замонашен узевши име Сава. Његов потоњи биограф владика **Николај Велимировић** прича какав је утисак на Саву оставила Света Гора:

- Из Лавре се попе на врх Атоса одакле је могао да види целу Свету Гору, а у даљини на једној страни Цариград, а на другој Солун. Зад-

вљен овом лепотом Божијег стварања, он клече на колена на овој највишој стени и са сузама у очима захвали Пресветој Богородици, што га је тако милостиво примила на своју територију. Силазећи са врха планине, Саве је посетио пећину Светог Петра Атонског и доле ниже чувене испоснице, скитове, хелије и усамљене пећине...

Не чини ли вам се, да после овог цитата имају дубоки смисао оне наизглед бесмислене активности чији сте сведоци задњих година. Актери ових збивања су ту међу вама: неки од њих су ваши данашњи домаћини. Често су их први јутарњи зраци Сунца затицали на планинским врхунцима ознојене после вишечасовног пентрања по увалама, стенама, али срећне! Ако их питате зашто су горе били и у чему је њихово задовољство најчешће немају одговор. Можда ће се, већ идући пут сетити да је пре 800 година на Атонском вису Сунце обасјало клечећег човека који је за свој народ тражио одговор. И који га је нашао и постао **Светитељ**. И више од тога: постао је **Пут** којим се иде. Довољно широк за читав један **Народ!**

Госћи и домаћини - планинари траје светосавски ђачки програм прославе у Сопотници

Напоменици наши сметаше нас са пута Његова. Али се дозивамо у тами и прве се зраке јављају да нам осветле изгубљени Пут. И да нас Свети врати под окриље своје. Први кораци повратка јесу обнова светосавске школске славе и повратак њеним традицијама.

Изградња Планинарског дома у Сопотници на темељима старе школе је у духу немањинске традиције да се на темељима разрушених храмова гради ново. Сава је са оцем, у монаштву нареченим Симеоном, саградио Хиландар, светионик српске културе на темељима грчког манастира, док је краљ Владислав саградио Милешеву на остацима византијске базилике. Сопотничком ситом је некада зидано Милешево а сада обновљен и манастир Давидовица.

Но, оно што ме највише радује је једна мисао што нас све једнако прожима и што сви са разних страна овде дођосмо по истом послу, а то је: како да Сопотницу онакву каквом је Творац створио, као и онај крајолик коме се Свети Сава са Атонске Горе дивно, очувамо, а затим оплеменимо и оовременимо?! Шта још да учинимо да у овој школи од снге са четири ђака буду бар 44? Јер, не решимо ли то при условима какве Сопотница има и какве јој је Бог дао, а порадили сте и ви мештани доста на томе, тешко да ћемо изаћи на светосавски Пут!

НА ДАН СВЕТОГ САВЕ ПОКЛОН ДЕЦИ

Уз прошлогодишњи Савиндан председница Кола српских сестара општине Пријепоље **Нада Клачар** поклонила је предшколској деци и ученицима Основне школе у селу Сопотници скромне савинданске дарове. Малишанима су уручене књиге које говоре о томе како се прате и славе поједини верски и народни празници и проводе радосни народни обичаји. Исто-времено су деца поклоњени и пакетићи бонбона и чоколада.

Тиме најмлађи најбоље упознају смисао постојања и деловања Кола српских сестара као родољубиве и хумане организације племенитих Српкиња, настале и пробуђене у најтежим, олујним временима. Ово је и добар пример како данашњи град треба да се обраћа демографски угроженом селу.

М. Милановић

Нада Клачар са сопотничким подмладком